

3 ARVIOINNIN KESKEISET TULOKSET

Poliisin organisaatio sitoo liikaa resursseja, joustavuus tavoitteena

Poliisin hälytyspalvelujen kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa tehokkaimmalla mahdollisella tavalla. Liian pienet perusyksiköt eivät pysty mukauttamaan tarjontaansa vaihtelevan kysynnän edellyttämällä tavalla. Poliisin nykyinen organisaatiomalli kuluttaa liikaa resurssia palveluverkoston ylläpitoon. Lupien myynnin kannalta suurin osa toimipaikoista on tarpeettomia.

Poliisitoiminta on organisoitava uudelleen. Paikallispoliisin toimintayksikköjen kokoa on kasvatettava, jotta niillä on mahdollisuus joustavuuteen toiminnassaan.

Lupapalvelut on järjestettävä kustannustehokkaasti. Lupapalvelujen järjestämiseen on tarvetta myös poliisilaitosten keskuspaikkojen ulkopuolella, joten on perustettava yhteispalvelupisteitä eri toimijoiden kanssa.

Pelastuslaitokset edelleen muutosvaiheessa

Vuoden 2004 alusta toimintansa aloittaneiden pelastuslaitosten voimavarat ovat kolmen ensimmäisen toimintavuoden aikana vielä paljolti suuntautuneet organisaation käynnistämiseen ja uuden toimintakulttuurin luomiseen. Pelastustoimen uudelleenorganisointi on yhtenäistänyt ja tehostanut pelastuslaitosten toimintaa. Henkilöstön osaamista ja erikoistumista hyödynnetään entistä paremmin.

Pelastustoiminnan palvelut on rakennettu vastaamaan pelastustoimen alueen riskejä. Palokuntien toimintavalmiusajat heikkenivät hieman arviointivuonna, mutta vastaavat keskimäärin melko hyvin valtakunnallisia tavoitteita. Paikallisesti onnettomuuskohteen saavuttamisessa on vielä eroja ja parantamisen varaa.

Onnettomuuksien ehkäisytyössä jäätii tarkasteluvuonna 2006 suunnilleen vuoden 2005 tasolle, vaikka hieman edistystä tapahtui. Erityiskohteiden palotarkastukset suoritettiin keskimäärin varsin kattavasti mutta asuinrakennusten ja niitä vastaavien kohteiden tarkastukset jäivät tavoitteistaan vielä entisestään. Pelastussuunnitelmia laadittiin lisää sekä neuvontaa ja valistusta annettiin hieman aiempaa enemmän.

Yhteispalvelu täydentää hyvin viranomaisten toimipisteverkkoa

Keskeisten valtion paikallishallintoviranomaisten ja Kelan oma toimipisteverkko oli melko kattava. Kelan ja työvoimatoimistojen palvelujen saavutettavuus niiden omista toimipisteistä ei ole vähentynyt vuodesta 2004 vuoteen 2006. Kihlakunnan (poliisi, maistraatti, ulosotto) ja verohallinnon palvelujen saavutettavuus niiden omista toimipisteistä on heikentynyt vuodesta 2004. Verohallinnon saavutettavuus on heikoin. Toisaalta verohallinto tähtääkin omassa strategiassaan sähköisiin palveluihin ja palvelutarpeen minimointiin. Kelan, työhallinnon ja kihlakunnan useat palvelut edellyttävät henkilökohtaista palvelua.

Yhteispalvelupisteet täydentävät hyvin viranomaisten omaa toimipisteverkkoa. Vuoteen 2004 verrattuna yhteispalvelupisteiden määrä (28) on pysynyt lähes ennallaan, samoin palveluvalikoima ulosoton palveluja lukuun ottamatta. Useimmissa yhteispalvelupisteissä ovat mukana kunta, kihlakunta ja Kela tai työhallinto. Verohallinto on mukana yhdeksässä yhteispalvelupisteessä.

Palvelusihteereiden henkilötyövuosimäärä yhteispalvelupisteissä on varsin vähäinen. Valtakunnallisen yhteispalveluhankkeen ohjausryhmässä kaavailun neljän hengen tavoite on saavutettu vain Mikkelin keskustan yhteispalvelupisteessä. On ilmeistä, että vähintään neljän hengen vahvuinen yhteispalveluyksikkö on mahdollinen Itä-Suomen läänin pienissä kunnissa vain silloin kun yhteispalvelupiste tarjoaa yhteispalveluna myös monipuolisia kunnan palveluja.

Yhteispalvelupisteiden määrää ja niiden palveluvalikoimaa on lisättävä jo tiedossa olevien poliisin, työhallinnon ja osin verohallinnon organisaatioiden muutosten ja henkilöstön vähenemisen johdosta. Viranomaisten on myös lisättävä sähköisiä palveluja, jotta asiakkaita voidaan palvella paremmin yhteispalvelupisteissä. Yhteispalvelupisteet tulee varustaa riittävin asiakaspäättein. Yhteispalvelupisteissä toimivan henkilöstön määrää tulee lisätä ja huolehtia henkilöstön koulutuksesta. Uusi yhteispalvelulaki ja uudet palvelutarpeet edellyttävät myös sopimusten uusimista ja toimitilajärjestelyjä.

Perusopetuksen saavutettavuus hieman heikentynyt

Perusopetuksen saavutettavuus arvioituna kouluverkon kattavuuden perusteella vaihteli sekä 7 - 12-että 13 - 15-vuotiaiden ikäluokissa haja-asutuskuntien välillä melko paljon. Oppilasmäärien vähenemisen johdosta kunnissa oli lakkautettu pieniä 1 - 6-luokkien kouluja ja yhdistetty niitä 7 - 9 -luokkien koulujen kanssa 1 - 9-luokkien yhtenäiskouluiksi. Kehityssuunta näyttäisi edelleen olevan kohti suurempia yksiköitä. Opetuksen saavutettavuus oli hieman heikentynyt vuodesta 2002 mutta se oli edelleen melko hyvä. Koko läänissä asui 86,6 prosenttia 7 - 12-vuotiaista ja noin 67,5 prosenttia 13 - 15-vuotiaista enintään viiden kilometrin etäisyydellä lähimmästä koulusta, mikä nuorempien ikäryhmässä oli 2,6 ja vanhempien ikäryhmässä 0,8 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2002.

Kuljetusoppilaiden osuus kaikista oppilaista oli lisääntynyt jonkin verran vuodesta 2002 kaikissa maakunnissa, mikä lienee johtunut mm. koulujen lakkauttamisista. Koulumatkoihin käytettävä aika oli kaikissa maakunnissa muutamilla oppilailta ylittänyt perusopetuslaissa määritellyn enimmäisajan, joten kuljetusjärjestelyt eivät täyttäneet heidän kohdallaan lainsäädännön edellytyksiä. Koulukuljetukset tulee järjestää siten, että oppilaiden päivittäiseen koulumatkaan odotuksineen käyttämä aika ei ylitä perusopetuslaissa säädettyjä enimmäisaikoja.

Tulevien oppilasikäluokkien pieneneminen kaikissa maakunnissa tulee johtamaan edelleen koulujen lakkauttamisiin ja yhdistämisiin sekä kuntien välisen yhteistyön lisääntymiseen seudullisen kouluverkon kehittämisessä. Yli puolessa kunnista on varauduttu ikäluokkien pienenemisestä johtuvaan kouluverkon tarkastelun tarpeeseen kunnanvaltuuston hyväksymällä suunnitelmalla.

Jatko-opintoihin sijoittumiseen tarvitaan myös yksilöllisiä toimenpiteitä

Itä-Suomen läänissä lukioon ja ammatilliseen koulutukseen haki vuonna 2005 yhteishaussa 98,8 prosenttia samana vuonna perusopetuksen päättäneistä. Lukio oli ammatillista koulutusta suosituimpi hakuvaihtoehto. Edellisten vuosien tavoin tytöt suosivat peruskoulun jälkeisessä hakeutumisessa lukio-opintoja ja pojat ammatillista peruskoulutusta. Edellisvuosien 2,6 prosenttiyksikön hakemattomien osuus puolittui vuonna 2005. Peruskoulun päättäneistä 95,9 prosenttia sijoittui samana vuonna toisen asteen koulutukseen, johon on mukaanluettu lisäopetuksessa aloittaneet. Siten vuosien 2003 - 2008 Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa asetetusta 96 prosentin aloittajataavoitteesta jäi enää yksi prosenttiyksikön kymmenys.

Nuorten sijoittumista koulutukseen välittömästi peruskoulun jälkeen tulee edistää yksilöllisillä ohjaustoimenpiteillä ja opintoratkaisuilla. Myös tukitoimien rakenteellisia ratkaisuja tulee kehittää. Nivelvaihetta tulee laajentaa nykyisestä ja opintojen ohjaajan on seurattava nuoren jatko-opintoihin sijoittumista. Tulokset pitää myös tilastoida valtakunnan tasolle. Opinto-ohjaukseen tulee varata riittävästi resursseja.

Kirjastojen henkilöstöä liian vähän

Itä-Suomen läänin yleisissä kirjastoissa oli suosituksiin nähden liian vähän henkilöstöä. Kirjastonjohtajien lainmukainen kelpoisuus ei täyttynyt kaikissa kirjastoissa eikä kirjastolain velvoite kirjastoammatillisen henkilöstön osuudesta koko henkilöstömäärästä toteutunut kaikin paikoin. Erityisesti korkeakoulutetun henkilöstön vähäisyys Itä-Suomen läänin kirjastoissa heikentää kirjastojen mahdollisuuksia kehittää ja ylläpitää asiakkaiden tarvitsemia tietoyhteiskunnan kirjasto- ja tietopalveluja. Entistä vähemmän oli henkilöresursseja lasten- ja musiikkikirjastotyön asiantuntijatehtävissä, koulun ja kirjaston yhteistyössä sekä elektronisten aineistojen hallintatehtävissä. Itä-Suomen läänissä kirjastojen korkeakoulutetun henkilöstön määrä oli kääntynyt paikoitellen laskuun edellisen arvioinnin jälkeen, vaikka suunta muualla oli päinvastainen.

Itä-Suomen läänin kirjastot olivat edelläkävijöitä kirjastotoimen organisoinnissa kuntien välisenä yhteistyönä. Yhteistyö oli kuitenkin johtanut ei-toivottuun kehitykseen kirjastojen henkilöresurssien suhteen, kun etenkin korkeakoulutetun henkilöstön virkoja oli lakkautettu. Kansalliset kirjastotoimen saataavuuden, saavutettavuuden ja laadun kriteerit koskevat myös yhteisiä kirjastolaitoksia ja seutukirjastoja.

Täydennyskoulutukseen osallistumisen määrä jäi selkeästi alle tavoitetason. Alueelliset erot olivat huomattavia. Täydennyskoulutuksen suunnittelun ja oikean suuntaamisen edellytyksenä on henkilöstön osaamistarpeiden kartoittaminen. Selvitystyötä ei kuitenkaan ollut tehty useimmissa kunnissa.

Sisäliikuntapaikkojen käyttömaksut muuta maata alhaisemmat

Kuntalaisten liikuntakäyttämisen kannalta liikuntapaikkojen käyttömaksupäätökset ovat merkittäviä kunnallisessa liikuntatoimen strategassa. Lähes kaikissa Itä-Suomen läänin kunnissa päätökset perustuvat virallisesti hyväksytyihin määräytymisperusteisiin (89 %). Sisäliikuntapaikkojen käyttömaksut ovat Itä-Suomessa muun maan keskiarvoa pienemmät. Samantasoisesta liikuntapaikkapalvelusta joutuu maksamaan eri hinnan asuinkunnasta riippuen. Jos viralliset käyttömaksupäätökset pystytään sitomaan liikuntatoimen strategiaan, liikuntapalvelun johdonmukainen ja pitkäjänteinen tuottaminen kunnissa vahvistuu. Kuntien tulee tiedostaa liikuntapaikkojen käyttömaksupolitiikan vaikutukset kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin. Laajoja käyttäjäryhmiä palvelevat liikuntapaikat, kuten koulujen liikuntasalit ja uimahallit, tulee olla mahdollisimman edullisesti kuntalaisten käytettävissä.

Nuorten työpajatoiminta vakiintunut, vakituisia valmentajia liian vähän

Nuorille suunnattua työpajatoimintaa on tarjolla 40 kunnassa Itä-Suomessa. Nuorten työpajapalvelujen tarjonta ei silti riitä kattamaan asetettuja tavoitteita. Nuorisotyöttömyys on laskenut Etelä-Savossa ja Pohjois-Savossa, ei kuitenkaan Pohjois-Karjalassa. Työttömien nuorten osuus omasta ikäluokasta ei ole alittanut arvioinnin tavoitetasoksi määriteltyä alle kahta prosenttia missään kunnassa.

Toiminnassa olevan työpajaverkoston rakenne näyttää pysyvältä. Kyselyyn vastanneista työpajoista 86 prosenttia toimii vakinaisesti. Vakituisia työpajavalmentajia sen sijaan on edelleen liian vähän. Kaikki työpajat eivät tee riittävästi toimintaansa ohjaavia pitkäjänteisiä kehittämissuunnitelmia. Olemassa oleva työpajaverkosto tavoittaa noin viidesosan alle 25-vuotiaista työttömistä nuorista. Työpajat eivät pysty ottamaan vastaan kaikkia pajalle ohjautuvia tai haluavia nuoria.

Työpajakson jälkeistä sijoittumisseurantaa tehneiden työpajojen nuoret kiinnittyvät pajajakson jälkeen työelämään, koulutukseen tai muuhun ohjattuun toimenpiteeseen hyvin. Ongelmana on, että kaikki työpajat eivät vielä seuraa riittävästi nuorten sijoittumista työpajakson jälkeen. Seurantaan tulee jatkossa kiinnittää enemmän huomiota yhteistyönä muiden toimijoiden kanssa. Toimintatapa työpajoilla onkin jo tällä hetkellä erittäin moniammatillista.

Itä-Suomessa edelleen maan sairaimmat vanhukset, lääkäripula krooninen

Itä-Suomen läänissä on ikääntyvien osuus väestöstä maan keskiarvoa korkeampi. Erityisesti 75 vuotta täyttäneiden ja sitä vanhempien osuus tulee kasvamaan ainakin vuoteen 2025 saakka. Terveyspalvelujen tarve ja kysyntä ovat kasvussa myös tulevina vuosikymmeninä.

Itäsuomalaiset vanhukset ovat edelleen maan sairainta väestöä, mikä osaltaan lisää terveystarvepalvelujen kysyntää. Yksinasuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus kaikista vastaavan ikäisistä on pysynyt ennallaan vuoteen 2001 verrattuna (noin 45 %).

Eniten puutteita oli geriatrin palveluista, mielenterveyden vertaistukitoiminnasta, vanhusneuvolapalveluista, kohdennetuista terveystarkastuksista, vanhusten liikuntapalveluista, kotihoidon resursseista, ympärivuorokautisesta kotisairaanhoidosta, lyhytaikaispaikoista sekä koti- ja päiväsaaraalatoiminnasta. Päiväsaaraalatoiminta ei ole yleistynyt Itä-Suomessa verrattuna vuoteen 2002.

Krooninen lääkäripula on todellisuutta monessa terveyskeskuksessa. Tilanne on huonontunut verrattuna vuoteen 2002. Vuokralääkäreitä käytetään runsaasti kaikkiin terveyskeskuslääkäreiden tehtäviin. Myös heidän saatavuutensa on heikentynyt. Hoitohenkilökunnasta on alkanut olla jossain määrin pulaa. Lomautukset ja kuntien rahapula kiristävät työtilanteita. Terveyskeskuksissa ei useinkaan ollut nimetty ikääntyneiden terveyden- ja sairaanhoidon kehittämisestä vastaavaa eikä siellä usein ollut riittävästi erityisosaamista aiheesta.

Ohjeistettua hoitotarvikejakelua toteutettiin suositusten mukaisesti tai laajemmin lähes kaikissa (87 %) terveyskeskuksissa. Myös lääkehoitosuunnitelman laatiminen oli usein ohjeistettu (63 %). Omalääkäri tai väestövastuujärjestelmä oli käytössä 14 terveyskeskuksessa. Vuoteen 2002 verrattuna määrä oli sama. Kolme terveyskeskusta oli luopunut järjestelmästä ja vastaavasti kaksi siirtynyt toteuttamaan sitä.

Kotona selviytymistä tukevia palvelumuotoja kehitetään

Puolet Itä-Suomen läänin kunnista on tehnyt vanhusten palvelustrategian ja lähes puolet suunnitteli tekevänsä. Kattavimmin palvelustrategioita on tehty Etelä-Savossa. Kunnissa on meneillään monenlaisia toimenpiteitä, joiden avulla varaudutaan yli 65-vuotiaiden terveyspalvelujen kysyntään. Suurimmat muutokset, joita kunnat ovat tehneet turvatakseen yli 65-vuotiaiden terveyspalvelut, liittyvät toimintatapojen muuttamiseen ja resurssien uudelleen kohdentamiseen. Kotihoidon kehittäminen, kuntouttava hoitotyö sekä terveyden edistäminen ja preventiivinen työ olivat kehittämisen painopisteinä.

Vanhusten terveyspalvelut näyttävät uhkaavasti huononevan koko Itä-Suomen läänissä vuoteen 2015 mentäessä. Kaksi kolmesta terveyskeskuksesta piti terveyspalveluja hyvänä vuonna 2005. Sen sijaan enää yksi kolmesta ennakoii niiden olevan riittävät vuonna 2015.

Terveyskeskusten yhteistyössä järjestöjen ja yksityissektorin kanssa on tehostamisen varaa. Riittävämmäksi yhteistyö arvioitiin Pohjois-Karjalassa. Kansanterveyslain mukainen yli 65-vuotiaiden terveydentilan seuranta toteutuu kunnissa puutteellisesti. Vain viidesosassa terveyskeskuksista seuranta oli riittävää. Syynä tähän on resurssivaje ja puuttuvat seurantakäytännöt.

Koko hoito- ja palveluketju on tärkeä

Vanhusten terveyspalveluja on tarkasteltava hoito- ja palveluketjun kokonaisuutta, johon kuuluvat kotihoito, tuettu asuminen ja hoivapalvelut, perusterveydenhuollon eri toiminnot, erikoissairaanhoidon palvelut, päihde- ja mielenterveyspalvelut.

Terveyskeskusten palveluja tulee monipuolistaa kehittämällä kotisairaala- ja etäpalveluja, kuten verenohennushoidon, diabeteksen ja verenpaineen seuranta- ja etäpalveluiden avulla. Näiden avulla turvataan harvaan asutuilla seuduilla asuvien vanhusten ja heidän omaistensa kotona selviytymistä.

Pula osaavasta henkilökunnasta uhkaa rapauttaa koko terveyspalvelujärjestelmän. Kuntien tulee yhteistyössä kehittää uudenlaisia rekrytointimalleja henkilökunnan saamiseksi. Työyhteisöjä tulee kehittää siten, että ne tukevat työssä jaksamista, mahdollistavat täydennyskoulutuksen ja tarjoavat joustavat mahdollisuudet työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen.

Seudullisessa yhteistyössä tulee säilyttää ympäristöterveydenhuollon kokonaisuus ja yhteys kansanterveystyöhön

Ympäri vuorokautisia peruseläinlääkintäpalveluja oli saatavissa kattavasti koko läänissä ympäri vuoden. Lähes aina potilaat hoidettiin tilauspäivänä. Palvelujen saatavuus virka-aikana voidaan arvioida hyväksi.

Päivystyspiirien työmäärät vaihtelevat huomattavasti alueen koosta ja eläinmäärästä riippuen.

Kunnaneläinlääkärin toimenkuvan laajuudesta johtuu, että varsinaisen eläinlääkärinavun antamisen ja muiden virkatehtävien, kuten elintarvikevalvonnan, yhteensovittaminen on vaikeaa.

Elintarvikevalvontaketjun eläimistä saatavien elintarvikkeiden alkutuotantovalvonta on vahvasti yhteydessä eläinten terveyden- ja sairauden hoitoon sekä eläinten hyvinvointiin.

Erikoiseläinlääkäritasoista palvelua lemmikkieläimille ja hevosille ei ole edelleenkään tarjolla päivystysaikana.

Ympäristöterveydenhuollon kokonaisuus ja yhteydet kansanterveystyöhön tulee säilyttää. Yksiköiden resurssit on jo perustamisvaiheessa mitoitettava riittäviksi. Seudullisesti on perustettava lisävirkoja siten, että eläinlääkintähuollon päivystykset, päivystysvapaat, lomat, lyhyet virkavapaudet ja täydennyskoulutustarpeet pystytään hoitamaan ilman riippuvuutta ulkopuolisista sijaisista.

Seudullisten yksiköiden pitää järjestää päivystysjärjestelyt, kunnaneläinlääkäreiden työolosuhteet ja toimenkuvat siten, että lakisääteisiä eläinlääkintäpalveluja ja virkatehtäviä hoitamassa on riittävästi eläinlääkäreitä kaikilla alueilla. Seudullisia yksiköjä muodostettaessa tulee tarkastella kriittisesti päivystysalueiden toimivuutta ja tasapuolisuutta. Laaja päivystysalue, joissa on kaksi päivystävää eläinlääkärinä yhtä aikaa työssä, antaa mahdollisuuden tasata päivystyksessä ajoittain esiintyviä yhtäaikaista erittäin kiireellisen eläinlääkäriavun tarpeita.

Eläinlääkäreiden keskinäistä työnjakoa tulee kehittää seudullisesti siten, että osa eläinlääkäreistä voi arkipäivinä keskittyä varsinaiseen eläinlääkärinavun antamiseen, osa terveydenhuoltoon, elintarvikevalvontaan ja muihin virkatehtäviin. Valvontaan liittyvä jääviys tulee ratkaista työnjaolla.

Tarvitaan kohtuullisen matkan päässä oleva korkeatasoinen pieneläin- ja hevosklinikka, jonne erikoiseläinlääkäripalveluja ja vaativaa jatkohoitoa tarvitsevat potilaat voidaan lähettää myös päivystysaikana.

Kunnan tulee varata riittävästi henkilökuntaa elintarvikevalvonnan suorittamiseksi. Valvonnan tulee perustua riskinarviointiin ja hyväksytyyn kunnan valvontasuunnitelmaan. Valvonnan maksullisuudesta kertyvät tulot tulisi kohdentaa elintarvikevalvonnan toimivuuden parantamiseen.

Elintarvikevalvonnan resurssivajaus kasvoi

Kunnallisen elintarvikevalvonnan seudullistaminen ei ole edennyt valtioneuvoston periaatepäätöksen tavoitteiden mukaisesti.

Itä-Suomen läänissä on elintarvikevalvonnassa 11,8 henkilötyövuoden vajaus. Vajaus on 4,3 henkilötyövuotta suurempi kuin vuonna 2004.

Valvonnan riittävyys erosi merkittävästi valvontayksiköiden välillä. Suhdeluvulla mitattuna valvonnan riittävyys vaihteli 0,4 ja 1,6 välillä. Riittävän valvonnan minimitason suhdeluku on 1.

Elintarvikevalvonnan tarkastusten kattavuus ei toteudu tasaisesti ja yhdenmukaisesti valvontayksiköiden kesken.

Valvontayksiköiden välillä on suuria eroja viranomaisnäytteiden suhteellisessa määrässä. Kuntien tulee valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti hakeutua yhteistyöhön seudullisten valvontayksiköiden muodostamiseksi ja valvontayksiköiden muodostaminen tulisi kytkeä PARAS-hankkeen toimintasuunnitelmien valmisteluun.

Valvontayksiköiden tulee varata riittävästi henkilökuntaa ja toimintamäärärahoja elintarvikevalvonnan suorittamiseksi.

Valvontaa tulee kohdentaa riskinarviointiin perustuen suunnitelmallisesti ja tasapuolisesti kaikkiin valvontakohteisiin.

Valvonnan maksullisuudesta kertyvät tulot tulee kohdentaa elintarvikevalvonnan toimivuuden parantamiseen.

Matkustajakato uhkaa seutuliikenteen kannattavuutta, nuorisoliput ja kutsuliikenne avuksi

Julkisen liikenteen suosio seutuliikenteessä on heikentynyt, ja seutuliput ovat menettämässä kilpailukykyään oman auton käyttöön ja muihin hinta-laatusuhteeltaan parempiin tuotteisiin nähden. Reittiliikenteen tarjonnassa olevien puutteiden takia perheisiin hankitaan ”kakkosautoja” ja moni nuori hankkii oman mopon, mikä myös aikaistaa autoilun aloittamista. Seutuliikenne ei palvelutarjonnallaan eivätkä seutuliput hinnoillaan enää houkuttele matkustajia joukkoliikenteeseen.

Lääninhallituksen ja kuntien liikennepalvelujen ostoihin, tiedottamiseen ja lippujen hintojen alentamiseen osoitettujen määrärahojen väheneminen on käynnistämässä uudelleen liikennepalvelujen lakkauttamiskiirteen erityisesti kuntien välisessä ja kaupunkiseutujen työ-, opiskelu- ja vapaa-ajan matkustusta palvelevassa liikenteessä.

Joukkoliikenteen kattavuus tieverkolla on säilynyt melko laajana, mutta se ei vielä takaa peruspalvelutason toteutumista eikä liikennepalvelujen riittävyttä työ- ja opiskelumatkoilla. Pitkät etäisyydet ja yöjunaliikenteen lakkaaminen ovat saattaneet maakuntien rajoilla olevat kunnat aiempaa heikompaan asemaan. Itäsuomalaisen kuntien valtakunnallinen saavutettavuus julkisella reittiliikenteellä perjantai-iltaisina ja sunnuntaisin on opiskelijoiden tarpeisiin yleensä hyvä päärajojen ja päätieverkon varrella sijaitsevilla kunnissa, mutta syrjässä valtaväylistä ongelmat kasautuvat ja puutteita on myös pääkaupunkiseudulle suuntautuvissa yhteyksissä.

Maakuntien välisten junayhteyksien nopeuttaminen, asema- ja pysäkkijärjestelmien kehittäminen sekä kutsujoukkoliikenteen laajentaminen turvaavat pitkien matkakettujen onnistumisen. Läänin eri osien saavutettavuutta parantavien kehittämishankkeiden suunnitelmat tulee laatia maakuntakohtaisesti ja sisällyttää ne liikennejärjestelmien aiesopimusten yhteyteen.

Alan toimijoiden yhteistyötä tulee tiivistää liikennepalvelujen tarjonnan ja joukkoliikenteen kilpailukyvyn parantamiseksi. Seutumatkustuksen elvyttämiseksi tulee selvittää ovatko seutuliput ylihinnoiteltuja vai puuttuuko työ- ja opiskelumatkustuksen edellyttämä riittävä palvelutarjonta. Matkakettujen osana toimiviin liityntäliikenteisiin sekä työssäkäyntialueiden työ-, opiskelu- ja vapaa-ajanmatkustukseen tulee osoittaa riittävästi määrärahoja.

Julkisen liikenteen suosiota tulee parantaa markkinoinnin keinoin, räätälöimällä luotettavuutta ja laatua parantavia palvelulupauksia sekä määrittelemällä matkustajien tarpeiden mukaisia palvelutasotavoitteita. Kutsujoukkoliikennepalveluja tulee järjestää korvaamaan hiljaisten aikojen joukkoliikennepalveluja sekä turvaamaan vanhusten ja erityispalveluja vaativien matkustajien julkisten liikennepalvelujen saatavuutta.

Nuorten ja eri ikäryhmien erilaiset tarpeet asiointissa, säännöllisessä matkustuksessa ja vapaa-ajan käytössä tulee ottaa huomioon myös palvelutasotavoitteita määritettäessä sekä hankittaessa liikennepalveluja. Nuoret ovat tulevaisuuden joukkoliikennematkustajia tai sen vastustajia. Nuorisolippuja ja nuorisoseutulippuja tulee ottaa käyttöön mahdollisimman laajasti ja järjestää nuorisolle sen tarvitsemina aikoina sopivia liikenteen erityispalveluja.

Monipuolisesta joukkoliikennepalvelujen tiedottamisesta tulee jatkossakin huolehtia. Internetin suosio aikatauluinformaation lähteenä on merkittävä, ja sen käytettävyyttä tulee edelleen parantaa. Joukkoliikenteen aikataulutiedotukseen ja aikatauluvihkojen painatukseen sekä paikallisten taskuaikataulujen laatimiseen tulee osoittaa joukkoliikennemäärärahoja.

Kunnat käyttävät 40 miljoonaa euroa kuljetuksiin, yhteistyöllä ja yhdistelyllä tehokkuutta

Koulu- ja sosiaalitoimen kuljetuskustannukset ovat jatkuvasti kasvaneet ja tulevat edelleen kasvamaan voimakkaasti, jos toimintamalleja ei muuteta. Lääninhallituksen ostomäärärahojen niukkuus ja reittiliikenteen lakkauttaminen, koulu- ja sosiaalitoimen kuljetusasiakkaiden määrän kasvu, vanhusten määrän lisääntyminen, kuljetuskustannusten yleisen hintatason voimakas nousu ja kalliit kuljetusten järjestämistavat aiheuttavat kulujen lisäyksen. Pienten koulujen lakkauttaminen, pienten oppilaiden koulumatkojen turvallisuuden parantaminen ja kuljetusten järjestäminen esikoululaisille lisäsivät kuljetusoppilaiden määrää, vaikka ikäluokat pienenevät ja asutus keskittyy taajamiin.

Kuntien kuljetuspalvelujen suunnittelussa on edelleen parantamisen varaa, samoin kuntien välisessä yhteistyössä. Päätoimisia kuljetusten suunnittelijoita ei ollut eikä koordinoitavastuita ollut selkeästi määriteltä. Koulukuljetussuunnitelmia oli tehty vain muutamassa kunnassa. Joka viides kunta ei tee lainkaan ylikunnallista yhteistyötä kuljetusten suunnittelussa ja joka neljäs kunta vain yhden kunnan kanssa.

Haja-asutusalueiden palveluliikenteissä ja kuljetuspalvelujen organisoinnissa on vielä paljon puutteita, vaikka niiden järjestäminen ja kutsuominaisuuksien parantaminen on tärkeää myös koulutoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmista. Esteettömän kuljetuskaluston riittävyys on melko hyvä. Inva- ja vaihtoehtoisvarustettuja takseja on useimmiten tarjolla tarvittaessa, mutta vaihtoehtoisvarustettujen pienoisiin ja matalalattiabussien saatavuudessa on ongelmia. Pikkubusseilla ja takseilla ajettavan kutsuohjatun joukkoliikenteen tarve ja osuus tulee jatkossa lisääntymään merkittävästi.

Hallintokuntien sisällä tehdyt, yksittäisiä palveluja koskevat säästöratkaisut aiheuttavat usein joko lyhyellä tai pitkällä aikavälillä kustannuksia jollain toisella taholla lisäten kunnan kokonaismenoja. Väestön

hyvinvointia ja suoriutumista tukevien palvelukokonaisuuksien strategista suunnittelua tulee kunnissa tehostaa, jotta palvelujen tuottamisen kokonaistaloudelliset vaikutukset voidaan nykyistä paremmin ottaa huomioon talousarvioiden laadinnassa. Kuntien tulee myös tehdä strategisia linjauksia ja suunnitelmia kunnallisten ja seudullisten kuljetusten järjestämisestä, jotta kuljetusten kokonaistehokkuutta voidaan parantaa ja kustannusten nousua hillitä.

Matkapalvelukeskusten toiminta-ajatus on ollut hyvä - on järkevää yhdistää koulu- ja sosiaalitoimen kuljetuksia aina kun se on mahdollista. Keskusten toiminnan käynnistämiseen liittyvistä käytännön ongelmista huolimatta toiminnan kehittämistä tulee jatkaa. Erityisesti on huolehdittava kuljetuspalvelujen toimivuudesta ja laadusta käyttäjän näkökulmasta. Palveluliikennettä tulee kehittää erityisesti haja-asutusalueiden kuljetuspalvelujen turvaamiseksi.

Seutukunnittain tulee perustaa monihallinnollisia työryhmiä, joiden tehtävänä voisi olla liikenneturvallisuuden, esteettömyyden, kuljetusten tehokkuuden ja laadun parantaminen. Esteettömän kuljetuskaluston riittävyys tulee turvata kuntien yhteistyönä toteuttamalla hankinnoilla ja pidentämällä sopimusten kestoajoja. Lääninhallituksen tulee järjestää täydennyskoulutusta kuntien viranhaltijoille ja kuljetuspalvelujen tuottajille kuljetusten logistisesta suunnittelusta, laadun parantamisesta ja asiakasnäkökulman huomioon ottamisesta. Kuntien yhteistyötä ja tietojen vaihtoa varten tulee järjestää monihallinnollisia tapaamisia ja neuvottelutilaisuuksia. Kuljetuspalvelujen laadun arviointi- ja seurantajärjestelmiä tulee kehittää valtakunnallisesti esimerkiksi Suomen Kuntaliiton, ministeriöiden ja lääninhallitusten yhteistyönä.